

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 14. АПРИЛА 1877.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Позоришица свака о дану сваке представе на по тавака, — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 и. месечно. — Претплата се издаје Корнелу Јовановићу, коли се из љубави према позоришту примио да раздиле овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

Читаоци нашега листа сећиће се једне белешке (у 37. бр. од 1875. г.) под насловом „Глумци као позоришна публика.“ Сећиће се, како је 7. априла 1875. године чувени талијански глумац и трагичар Салвани на молбу енглеских глумаца свијују позорница приказао „Отела“ пред публиком, која се састојала из 40 позоришних управитеља, преко 600 глумаца, даље из самих књижевника, певача, играча, и других уметника. Само је то до врло, да обележи уметничку висину салвинијеву, а кад још речемо, да је та публика Салвинија обасула цвећем и венцима, да су му први глумци енглеске позорнице предали као победнику лаворов венац, и да су га узвисили над славним Кином и Ајрингом: онда и нехотице морамо помислити, да је Салвани феномен у приказивачком свету, да је тако рећи сунце у том свету, што даје сјај и највећим звездама...

Тај исти горостас од уметника походио је у последње време и две највеће позорнице наше државе, и ступио је на њих у више улога. Ко је тако сретан био, да ужива уметност у таком савиленству, тога је доиста и занела. И бечки и пештанској листови пуни су хвале, и пресиљу Салвинија речима, што их није само бескрајно одушевљење. Нама је од срца жао, што не бисмо сведоци те уметничке славе, да бисмо тако могли и ми препети који зрачак од те светlostи у наш мајушан храм талијин. Али кад нам се то не даде, мислимо, да бисмо се огридили о саму уметност и задатак наш, кад не бисмо нашој публици и нашим глумцима изнели слику тог епохалног тренутка у глумачкој уметности; слику, што је наслика прво одушевљење бечких и пештанској листова. Од те

ће слике бити, бар се тако надамо, користи и за нашу публику, а и за наше глумце.

Кад је оно пре две године Ернесто Роси, слављени талијански глумац и трагичар, занео наше престонице својом необичном уметношћу, онда беше неких, који су и поред таке уметничке сile спомињали Салвинија. Шта више, беше их, који су узносили Салвинија над Росијем. Наравно, да се то није веровало већ с тога, што је већ и сам Роси далеко био надмашио све наше глумце и трагичаре. Сад се дала прилика, да се Салвани и Роси упореде, па се јасно увидело, да је победа салвинијева. Салвани има стила а Роси га нема, исто тако, као што га немају и сви други уметници, који путују. Уметност, која путује, понесе собом обично само омање ствари, н. пр. уменост, окретност, и т. д., а већи пртљаг остане јој код куће. Стил је велики пртљаг у уметности и тешко га је на пут понети, па с тога је у уметности у толико мање стила, што више путује. Салвини није код куће оставио стил. Код њега се није изгубио стил на путу, па то је што га узноси над Росијем.

Али има и даље разлике међу Росијем и Салвинијем, и ако су они подједнаки по чудном и необичном глумачком дару. Роси је у целини мањи од Салвинија. Роси тако рећи плаћа ситним новцем, а Салвани те намири на један мах, али златом. Роси исплаћује сваки час и најмањи свој дуг, а публика по мало прима и рачуна цело вече, па с тога јој и изгледа, да је јако наплаћена; али Салвани не плаћа у ситно, већ како до врши, изгледа ти, као да ти је за све оне мале ситне дугове пружио у један мах велики новац,

па кад се прорачуна, изађе, да си добио више него што ти је дао Роси. У целини је dakле Салвани већи од Росија.

С тога dakле, што је Салванију увек пред очима целина, а делови су му споредни, дешава се, да у његовој игри читаве појаве, читави чипови прођу без права спољна учина. То се Росију не може десити, јер он тражи за сваки део своје право као целини. Пример за то је од прилике први чин у „Отелу“, где говори црнац пред сенатом онај велики говор. Роси ухвати одмах ту прилику да се покаже, и да публику задиви, али Салвани не ће тако. Он тај говор говори тако просто, па онет тако фино, као да хотимице хоће да избегне велико чуђење и одобравање, како се не би огрешио о закон постепености у својој улози.

То је, што се код Салванија мора назвати стилом, а противност од тога је росијева, (да како духом задахнута, сјајна), манира. Ноједини делови, ма како савршени били, нису за себе, него ради целине. Све има своје мере, све се мора угладити, или заштитити, тако како ће најбоље захваћати у организам целине. Нека се и не истакне ово или оно као појединост, нека оно баш и неприметно прође без икаква засебна учина, главно је то, да се дође до највећег укупног ефекта. У томе стоји Роси према Салванију као у сликарству Матејко према Макарту. Роси и Матејко назе на детаљ и на израду у појединостима, па тиме изгубе целину, а Салвани и Макарт прегледе већ у напред све, па целина их упућује, како ће да изведу појединости.

(Наставиће се.)

РУСКА ЦАРИЦА КАО ПОЗОРИШНА СПИСАТЕЉИЦА.

(Наставак.)

Царица се није бавила трагичним стварима. У животу се она, као самовладарка, која је смелом руком срушила свога мужа с престола, знала паћи у јаким ефектима, а као драматичарка држала се она лаког хумора и забаве. У „Imitation de Shakespeare“ износи Катарина народног јунација Рурика, оснивача руске државе. Гостомусило, кнез Новгородски, умире и наређује, да му буду наследници три сина његове кћери Умиле: Рурик, Синеј и Трувор. Вадим, син његове најмлађе кћери, употребљује сва средства, само да се он у место три брата дочена власти, коју је Гостомусило оставио. Али његови су напори узалудни. Рурик се попне на престо, његова браћа деле с њиме власт, и он велиодушно ирашта Вадиму,

који му се најиосле као своме владару поклони и покори. Умилу, кћер гостомусилову и жену Љубрата, краља финландског, црта Катарина као жену, која неизмерно љуби и обожава свога мужа, и она се очевидно радује таком женском осећају, а то доста чудновато изгледа за царицу, која није била љубазна према своме мужу. На једном месту вели Умила ово: „Ја сам навикла да те слушам без приговора; знам да скромност веома долikuје моме сполу. Ти си краљ; ти се стараши за државу. Ја сам твоја жена, искад бих желила да знам тајне твога достојанства, била би то неумесна радознaloшт, која се не слаже с мојим осећајима.“

(Свршиће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Према том она нада, коју смо имали, да ће се тим средством народном позоришту помоћи, по све је осуђена.

Ваља нам dakле пресудити: нема ли другога средства, којим би се могло народном позоришту помоћи?

Да бисмо могли то пресудити, ваља нам зна-

ти читаво материјално стање позоришта; да бисмо онда према потреби могли пресудити каква је потпора нужна позоришту, да се може одржати.

По извештају, што сам га последњој скупштини поднео, износио је укупни фонад позоришни до 1. јула 1875.: 34.515 ф. 36 ч. Стане пак од 1. јула 1876. ово је:

1. У обvezницама	—	19.427 ф. 70 н.	
2. У доспелим неплаћеним ка- матама	—	2.169 ф. 04 н.	
3. У касаресту	—	22 ф. 79 н.	
	Укупно	21.619 ф. 53 н.	
Тој своти ваља додати вредност 3/4 дела позоришне зграде са	15.000 ф. — н.		
што чини свега	36.619 ф. 53 н.		
Од те своте има се одбити:			
1. Дуг „Матици српској“	—	2.834.66	
2. Дуг „Матици српској“ у ка- матама	—	290.32	
3. Ђорђу Шевићу по меници	1.000.—		
4. Српској задрузи	—	1182.— 5306.98	
		Остаје активум	31.715 ф. 55 н.
По што је дакле од 1. јула 1875. износио фонд	—	34.515 ф. 36 н.	
А до 1. јула 1876. износи само	31.715 ф. 55 н.		
		То је дакле мањак	2.789 ф. 81 н.
		(Наставиће се.)	

М И С Т И К А.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Границари. Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Ј. Фрајденрајха за српску позорницу увесио А. Хадић, музика од А. Максимовића.)

Ова је позоришна игра приказана у Новоме Саду 10. априла о. г.

Песништво је тројако: епско, лирско и драмско. У епском песништву је главно спољашња ствар и околност; у лирском унутарње осећање; драмско песништво спаја у себи и једно и друго.

Ово последње, т. ј. драмско песништво, дели се опет на три дела: на трагедију, комедију и на тако звану позоришну игру, или драму у ужем смислу. У трагедији је јунак какав карактер, чија је мета и чији је облик обиљац, ваља, тако рећи узвишен. Трагичан јунак има свагда право — што се њега тиче; он за то има неправо и за то пада у моралну кривицу, што своју цел, која је иначе по себи оправдана, саможиво дели од тако исто оправдане цели и интереса и околности, што влажају светом. Он мора дакле прости, то јест трпити за своју кривицу, јер је цел онштега већа од цели појединог. У комедији је пак такав јунак, чија је цел већ по себи својевољна, чиштава и паонака. Случај и самовоља владају, као да су они шта паметио и морално; на послетку се опет ухватају у сопственим противностима.

Трећа фела, тако звана позоришна игра, или драма у ужем смислу, врло је потпуњена и мешовита фела уметничког песништва. Она не улази, као трагедија и комедија, у дубљину унутарњег морала. Од трагедије узајмљује обиљну цел, од комедије ишцео и сретан срштетак. А иначе јој у нарави лежи, да се лако и мирно реши, то не постavlja праве, већ само привидне, не нужне, већ само случајне противности. Драмски заплет је само спољашњи, он се врти око заблуда и неспоразумљења, која се у своје време разиђу. Повест дакле, која се пред нама догађа, само је лична; она се тиче само тог једног човека, који је случајно јунак драме; она нема, као што појезија иште, дубок и ондаки значај; она није јасна слика човечанства. Позоришна игра само забавља, она нас не потреса и не узвишије нас.

У ову трећу категорију драмског песништва спадају и „Границари“. Од трагедије имају обиљну цел, јер хоће

примером да потврде, да невиност па послетку мора изнади на видело, а да злочин мора кажњен бити. Од комедије има ишцео и сретан завршетак. Што је последња сцена на гробљу, то је споредно — бар је уплив на злочинца. (случајно) тим већи био.

Осим тог је ова позоришна игра за настим интересантнија, што нам даје прилике, да мало погледимо у живот наших крајинника, тог војничког народа. Њихове уредбе, њихови обичаји, па и сама народна терминологија је са свим војнички удешена. Они су држава у држави. Ту видимо ван других особина, да пуковник има такову власт, да јединим потезом нера свог може дати погубити или помиловати.

Ал' је је био граничар, тај Андрија Миљевић. Као таквог га је и г. Ружић и схватио и публици приказао: отворен, политен, жесток. Таква му је и жена Маџа, која је и жена и граничарка у један мах. У гаји Ружићки — изврсно вештачињи — беху та својства до врхуна оличена. И публика је била тронута њиховом игром, те их је после призора у тамници изазвала. Г. Марковић (Сава Чујић) био је записта уља и неваљалац, као што улога захтева — ништа више, јер ипак није био и прецирен. У г. Добриновићу (крчмару Грги) смо видили граничара старца, који од радости не зна, шта да ради, што му је драги Андрија помилован. Да ће је баш за то испразнио чутуре, што је тужно, да је Андрија подудео, или што је у опште бегенисао вино, то је његова брига. Био је записта занимљив, и чисто нам је лакше било, кад је на позорицу ступао, да нас мало разведри, после толиког хунцутнага. Г. Зорић (пуковник) био је са свим на свом месту. Тако исто и гаја Б. Хадићева (жена му) и Бочић (Јуришић) одговорили су својим задатицима, а гаја Л. Хадићева (Каролина) била је записта инкантна и несташна собарица, добра душа. Г. Лукић (Смиљанић) је знао и осећао, шта је пуковник говорио, и то ватром, која се у старом граничару никад не гаси. И сви остали чинили су своје, те је комад у целини добро испао на велико задовољство у приличном броју искривљене публике, која је своје донације игри најних глумаца више пута изјављивала.

С.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

11. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 10.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 14. АПРИЛА 1877.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

ТРАГЕДИЈА у 5 чинова с певањем, написао др. Лаза Костић, за позорницу удешио А. Хаџић,
музика од А. Максимовића.

О С О В Е:

Дужде од Млетака	Зорић.
Ђорђе, син му	Бошковић.
Анђелија, кћи му	Л. Хаџићева.
Филета, удовица дуждевог сина Марка	М. Рајковићка.
Иво Црнојевић	С. Рајковић.
Јевросима, жена му	Д. Ружићка.
Максим, син му	Ружић.
Милош Обреновић	Сајевић.
Радоје, Црногорац	Добриновић.
Јован капетан, ивин синовац,	Јуришић.
Илија Ликовић,	Бунић.
Милић Шереметовић,	Лукић.
Ђура Кујунџић,	Раштић.
Надан Бојимир,	Марковић.
Прва маска	Бунић.
Друга маска	Добриновић.
Виноноша	*

Војводе црногорске, млетачка господа, црногорци, млечићи, пажеви, маске, сватови, слуге.
Збива се у Млеткама и у Црној Гори.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

У суботу 16. априла први пут: „РОМАН СИРОМАШНЕ ДЕВОЈКЕ.“ Позоришна
игра у 4 чина, од Ж. Сандове.

Умољавају се наши попитовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у
књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.